

INTERESELE GEOSTRATEGICE ALE FEDERAȚIEI RUSE ÎN LITERATURA DE SPECIALITATE INTERNAȚIONALĂ

THE RUSSIAN FEDERATION'S GEOSTRATEGIC INTERESTS IN THE INTERNATIONAL SPECIALIZED LITERATURE

Svetlana CEBOTARI¹

REZUMAT

Locul pe care îl ocupă Federația Rusă pe arena internațională, rezultat al destrămării fostei Uniuni Sovietice, politica și interesele sale geostrategice, precum și altor actori geopolitici regionali sau mondiali, a fost și este subiectul a numeroase discuții. Pentru o mai bună înțelegere a comportamentului și a acțiunilor pe arena politică, vom relua în sinteză o serie de studii și reflecții asupra rolului și locului Federației Ruse în sistemul relațiilor internaționale la începutul sec. XXI. Realizarea acestor cercetări a însumat uzaje diferite.

Acest articol analizează istoriografia cercetării intereselor geostrategice, locul și rolul Federației Ruse pe arena internațională și în literatura de specialitate internațională.

Cuvinte-cheie: cercetare, istoriografie, relații internaționale, interes geostrategic, Federația Rusă.

ABSTARCT

The place which is occupied by Russian Federation on international arena, result of desolation of the former Soviet Union, politics and geostrategic interests, as well as many other regional or worldwide geopolitical actors were and still are the subject matter of many discussions. For a better understanding of behaviour and actions on international arena but also of Foreign Affairs of the Russian Federation, we will resume in the international relation system during the first decade of the 21st century. The crystallization of these researches has comprised different utilizations.

This article analyzes the historiography of geostrategic interest research, the place and role of Russian Federation on international arena in the international specialized literature.

Keywords: research, historiography, international relations, geostrategic interest, Russian Federation.

Locul pe care îl ocupă Federația Rusă pe arena internațională, rezultat al destrămării fostei URSS, politica și interesele sale geostrategice, la fel ca mulți alți actori geopolitici mondiali sau regionali, a fost și este subiectul a numeroase discuții. Pentru o mai bună comprehensiune a comportamentului și acțiunilor pe arena politică, dar și a inte-

reselor geopolitice și geostrategice realizate prin intermediul politicii externe, vom relua în sinteză o serie de studii și reflecții asupra rolului și locului Rusiei în sistemul relațiilor internaționale la începutul sec. XXI. Ca multe alte domenii de cercetare, problematica locului și rolului Rusiei ca actor geopolitic pe arena internațională își găsește

¹ Svetlana Cebotari, doctor în politologie, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Departamentul Relații Internaționale, Universitatea de Stat din Moldova.

un mediu prielnic în contextul cercetărilor internaționale. Aceste cercetări, deși au însumat uzaje diferite, scot în relevanță interesele Federației Ruse pe arena internațională.

Astfel, primii autori de referință ai domeniului, ca de exemplu geograful **H. J. Mackinder**, se definesc în primul rând ca apartenență teoretică. În lucrarea „The Geographical Pivot of History” („Pivotul geografic al istoriei”) [32], Mackinder consideră geostrategia drept fundament al geopoliticii, dar precizează că sfera acestui concept nu se identifică cu totalitatea elementelor care intră în componența geopoliticii, oferă bazele teoriei continentaliste, în care Asia Centrală reprezintă *aria pivot a istoriei*, dominarea acesteia determinând controlul lumii. Mackinder își aduce contribuția la dezvoltarea geopoliticii prin introducerea a două elemente noi în componența obiectivului urmărit de geopolitică: alcătuirea unei „noi configurații geostrategice și geopolitice a planetei”, realizată în conformitate cu „criteriul distanței geografice” și în termeni de bipolaritate, precum și crearea unor noțiuni specifice geopolitice în „World Island, Heartland, Pivot Area” [33]. De asemenea, Mackinder efectuează o primă încercare de a analiza rolul și perspectivele Rusiei pe arena internațională. Conform opiniei sale, amplasarea geografică a statului reprezintă poziția cea de mijloc sau din centrul lumii. Centrul lumii este un concept subiectiv, și dacă e să înțelegem prin conceptul „lume” întreaga planetă, atunci în centrul lumii se află continentul euroasiatic, iar în centrul acestuia – Hertlandul. Hertlandul reprezintă zona de influență a lumii, care semnifică noul centru al lumii și care înnumără caracteristicile puterii continentale. Astfel, în concepția lui H. J. Mackinder, Hertlandul se identifică cu Rusia și cuprinde cea mai largă suprafață, incluzând un concept mai larg – „insula mondială”, care formează două continente: Eurasia și Africa. Pornind de la teza „Cine conduce cu Europa de Est, domină

Hertlandul, cine domină Hertlandul, domină asupra insulei Mondiale, domină lumea”. Astfel, conform opiniei lui Mackinder, rolul de Hertland revine Rusiei în plan strategic. Referindu-se la Rusia, Mackinder consideră că Hertlandul rus, prin barierele sale naturale, prin întinderi, adâncimi, prin dificultatea de acces, are o netă superioritate [14, p. 59]. Expansiunea spre periferia Eurasiei ar permite utilizarea resurselor continentale în scopul creării unei flote puternice, chiar și a unui imperiu mondial. De aceea, scopul principal al geopoliticii anglo-saxone rezidă în neadmiterea formării unei alianțe strategice în jurul „axei geografice a istoriei”, adică a Rusiei, luând la maximum din cantitatea spațiilor de coastă și impunând asupra acestora propria influență. În lucrarea „Începutul democratic și realitatea”, Mackinder își pune întrebarea: „ce se va întâmpla cu puterile mari” în cazul unei eventuale unificări politice a continentului? Astfel, în teoriile sale, Mackinder se pronunță pentru împiedicarea sub orice formă și prin orice mijloace a fortificării Hertlandului. În acest context, autorul nu subliniază controlul asupra Hertlandului ca putere asupra Rusiei. Cheia problemei în dominarea asupra lumii rezidă în corelația forțelor asupra periferiilor Hertlandului. Această idee se află la baza geopoliticii SUA și a Alianței Nord-Atlantice, odată cu formarea Noilor State Independente, când periferiile Hertlandului au devenit ex-republicile unionale din spațiul postsovietic și fostele state socialiste [4, pp. 44-45].

Idei similare sunt expuse în lucrarea „The influence of Sea Power upon History” – („Influența puterii maritime asupra istoriei”) [35], publicată în 1890 de către amiralul marinei americane **A. Mahen** [14, p. 46]. Astfel, conform opiniei lui Mahen, principala amenințare la adresa puterii maritime sunt statele continentale și, în primul rând, Rusia și China. Lupta cu masa continentală a imperiului rus, care se extinde de la „Asia Mijlocie Occidentală până la meridianul

japonez în Orient”, este scopul pe termen lung, pe care trebuie să-l exercite America. Acest scop poate fi realizat utilizând sistematic împotriva Eurasiei așa-numita strategie a „anacondei”. Esența acestei teorii rezidă în fortificarea propriilor poziții și slăbirea poziției adversarului conform următoarelor strategii:

1. Fortificarea controlului asupra mării, dezvoltarea comunicațiilor maritime. Fortificarea flotei politico-militare în scopul de a obține posibilitatea de a amenința teritoriile adversarului.

2. Mărirea numărului de porturi, de care depinde dezvoltarea comerțului și apărarea strategică a statului.

3. Îmbunătățirea indicilor demografici, ca condiție necesară a posibilității statului de a construi și deservi corăbiile.

4. Remunerarea prin toate posibilitățile a comerțului internațional și pregătirea cadrelor, deoarece pe acest factor se axează puterea maritimă a statului.

5. Reorientarea resurselor naturale și umane în scopul creării forței maritime.

6. Deținerea sub control a regiunilor de coastă și depunerea maximului efort, ca prin oricare mijloacele de a lua regiunile corespunzătoare ale teritoriilor continentale de la adversar.

7. Crearea unui număr cât mai mare de obstacole în calea formațiunilor integraționiste ale adversarului, folosind scoaterea de sub control a zonelor de coastă și limitând accesul spre spațiile acvatice [4, p. 45].

Astfel, ca rezultat al folosirii principiului strategic al „anacondei”, teritoriile adversarului vor fi blocate din partea coastelor maritime și fluviale, ceea ce duce la slăbirea treptată a inamicului. Teoria „anacondei” a lui A. Mahen este dezvoltată de către profesorul Institutului de Relații Internaționale al Universității din Yelz, **N. J. Spykman**, care, în studiile geopolitice „America’s Strategy in World Politics” [49] și „The Geography of the Peace” [48], expune o nouă viziune

prin introducerea în analiza geopolitică a conceptului de „securitate de stat” – unul dintre cele mai importante obiective pe care le urmărește geopolitica. În componența *securității de stat*, afirmă Spykman, există trei mari categorii de factori: *factori geografici* (mărimea teritoriului, poziția geografică), *factori economici* (resurse agricole, industriale și demografice), *factori politici* (stabilitatea politică, gradul de integrare socială etc.), rolul politic major revine de fapt *inelului de state* cu ieșire la mare, așa-numita *bordură maritimă* ce înconjoară *Heartlandul*. Acest *inel de state* este numit de Spykman *Rimland*, fiind considerat ca o zonă intermediară între forțele continentale și cele maritime, păstrarea sub control a acestui inel asigurând supremația mondială. De asemenea, parafrazându-l pe Mackinder, Spykman subliniază: „Cine deține controlul asupra Rimlandului, acela controlează Eurasia, iar cine controlează Eurasia, controlează destinele lumii întregi” [4, p. 48-49]. Spykman este de acord cu viziunea lui Mackinder, potrivit căreia Eurasia reprezintă o poziție-cheie pentru cucerirea și dominarea lumii. Spre deosebire de Mackinder, Spykman consideră decisiv în controlul lumii (Hertlandului) controlul deținut asupra țărmurilor. Controlul zonei de coastă care încercuiește zona pivot neutralizează forța acestuia. În favoarea acestei teorii, autorul înaintea următoarelor argumente:

- masa compactă de pământ eurasiatic este prea extinsă și, în ultimă instanță, foarte greu de controlat;

- zona de coastă are numeroase căi de comunicație înspre regiunea eurasiatică propriu-zisă, inclusiv albiile râurilor;

- aproximativ două treimi din populația lumii locuiesc în zonele de coastă ale Eurasiei;

- fâșia de pământ care încercuiește Eurasia este mult mai ospitalieră, comparativ cu alte regiuni din interiorul continentului, greu accesibile și cu o climă aspră [16, p. 67].

Pentru analiza rolului și locului Rusiei în sistemul relațiilor internaționale, deosebit de importante sunt contribuțiile lui **Zb. Brzezinski** – „Între două ere”, „The Grand Chessboard” „Game Plan” [8] (Planul de Joc), „Out of Control” („Fără control”) [7], (Marea tablă de șah) [6], care ne oferă un model global al lumii. Împărțind lumea în *regiuni geostrategice* (două regiuni geostrategice, fiecare dominată de către o superputere) și *regiuni geopolitice*, Brzezinski insistă asupra distincției existente între cele două tipuri de regiuni. Zb. Brzezinski explică, că primele regiuni au o extindere globală și un rol strategic, iar celelalte – o extindere regională și un rol tactic. Regiunile geostrategice sunt expresia interconexiunilor mai multor părți ale globului în ceea ce privește localizarea și mișcarea [6]. La începutul anului 2001, prim-ministrul Suediei, G. Persson, în ciuda tendințelor și influențelor existente pe arena internațională, respinge categoric o eventuală aderare a Federației Ruse la UE, argumentând prin faptul că Rusia nu este un stat european, dar continental, care ocupă o dimensiune mare a Europei și a Asiei. În opinia liderilor occidentali, UE este capabilă să susțină proiecte economice la un nivel extins cu Federația Rusă, deoarece ambele părți sunt interesate într-o cooperare axată pe pragmatism, dar nu și să accepte Rusia ca membru. Acest lucru ar semnifica schimbarea fundamentală a caracterului UE [6, p. 172].

H. Kissinger în „Diplomația” [31] supune analizei politica americană față de Rusia, în perioada următoare Războiului Rece, care a mizat pe un fel de inginerie socială, adaptată liderilor individuali. În administrația Bush a fost M. Gorbaciov, iar sub conducerea Clinton este B. Elțin, care percepuți ca fiind personal angajați în realizarea democrației, au fost tratați ca garanți ai unei politici externe rusești pașnice și integrării Rusiei în comunitatea internațională. Relațiile ruso-americane, în opinia lui Kis-

singer, au nevoie de un dialog serios privind unele aspecte de politică externă. Rusiei nu i se face nicio favoare de a fi tratată ca imună față de considerentele normale ale politicii externe, deoarece aceasta ar avea rezultatul practic de a o forța să plătească mai târziu un preț mai greu, dacă este ademenită în cursuri de acțiuni din care nu există întoarcere. Liderilor americani nu trebuie să le fie frică de discuții deschise despre punctele în care interesele americane și rusești converg și în care diferă. De asemenea, H. Kissinger consideră că integrarea Rusiei în sistemul internațional este sarcina-cheie a noii ordini internaționale care este pe cale să apară. Ea are două componente care trebuie păstrate în echilibru: influența atitudinii rusești și afectarea calculului rusești. Pentru a alina procesul tranziției, este nevoie de asistență economică generoasă și de consilieri tehnici, iar Rusia trebuie să fie făcută să se simtă binevenită în instituții care întăresc cooperarea economică, culturală și politică precum Conferința Europeană pentru Securitate. Reforma rusească va fi însă împiedicată, nu ajutată, dacă se va neglija reapariția pretențiilor imperiale rusești istorice. Independența noilor republici, recunoscute definitiv de Națiunile Unite, nu trebuie înjosită prin consimțirea pătrunderii militare rusești pe solul lor. În acest context, H. Kissinger consideră că politica americană față de Rusia trebuie să fie gândită, ținându-se cont de interesele permanente, nu de fluctuațiile politicii interne rusești. Dacă politica externă americană își face din politica internă rusească o prioritate de vârf, ea va deveni victima unor forțe aflate, în esență, în afara controlului său, își va pierde toate criteriile de judecată. De aceea, consideră Kissinger, politica externă a SUA față de Rusia trebuie să fie echilibrată potrivit oricărei oscilații. Noua conducere rusească este creditată cu înțelegere față de procesul anevoios prin care se încearcă învingerea a două generații de proastă conducere comunistă. Ea nu este

creditată pentru a i se transmite sfera de influență pe care țării și comisarii au rânit-o de jur împrejur vastelor frontiere ale Rusiei timp de 300 de ani. Dacă Rusia tinde să devină un partener serios la constituirea unei noi ordini mondiale, ea trebuie să fie pregătită atât pentru disciplina stabilității, cât și pentru beneficiile acesteia [31, pp. 711-712].

În cercetările sale, H. Kissinger consideră că viitorul statelor Europei de Est și al statelor succesoare ale Uniunii Sovietice nu constituie una și aceeași problemă. Europa de Est a fost ocupată de Armata Roșie. Ea s-a identificat, cultural și politic, cu tradițiile europene occidentale. Acest lucru este adevărat, în special în cazul statelor Tratatului de la Varșovia – Polonia, Republica Cehă, Ungaria și Slovacia. Fără legături cu instituțiile Europei Occidentale și atlantice, ele ar deveni un teritoriu al nimănui, între Germania și Rusia. Iar ca aceste legături să aibă sens, statele Tratatului de la Varșovia vor trebui să aparțină atât Uniunii Europene, cât și Alianței Atlantice. Pentru a deveni economic și politic viabile, ele au nevoie de Uniunea Europeană; iar pentru securitate ele privesc spre Alianța Atlantică. Calitatea de membru într-o instituție presupune calitatea de membru în cealaltă instituție [31, p. 716]. Președintele Clinton invită toate statele succesoare ale Uniunii Sovietice și toate fostele țări sateliți ai Moscovei din Europa de Sud-Est să participe la ceea ce reprezintă un vag sistem de securitate colectivă [31, p. 717].

Nu mai puțin interes prezintă și cercetarea relațiilor dintre SUA și URSS de către H. Morgenthau în „Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace” [41, p. 370]. Pentru H. Morgenthau, relațiile dintre acești doi actori geopolitici au fost, pentru perioade îndelungate de timp, absorbite de misiunea extinderii granițelor către teritoriile aflate pe continentele lor, dar care nu erau supuse unui control politic. De asemenea, Morgenthau analizează

relațiile dintre Statele Unite și fosta Uniune Sovietică din perspectiva balanței de putere existente în perioada postbelică. Ținându-se cont de particularitățile sistemului relațiilor internaționale, Morgenthau consideră ca SUA trebuie să urmărească un compromis mai degrabă cu China, decât cu Uniunea Sovietică. Acest compromis ar facilita realizarea intereselor SUA pe arena internațională [41, p. 387].

Pentru o mai bună comprehensiune a rolului Federației Ruse pe arena internațională, este necesară o analiză a cercetărilor efectuate de către J. S. Goldstein și J. C. Pevehouse. Astfel, în studiul „Relații internaționale”, J. S. Goldstein și J. C. Pevehouse [22] consideră că țările din Europa de Sud-Est și-au administrat economiile mai eficient decât au făcut-o fostele republici sovietice. Rusia s-a descurcat mai bine decât altele. Ea a moștenit o mare parte din infrastructura economică și din resursele naturale ale Uniunii Sovietice și a fost suficient de mare pentru a câștiga atenția Occidentului. Luptele pentru puterea internă au creat instabilitate politică în Rusia, descurajând investițiile străine. Războiul din Cecenia a înrăutățit lucrurile. Crima organizată a devenit problema majoră în anii '90. Haosul tranziției a furnizat, de asemenea, teren fertil pentru corupție printre oficialii guvernamentali. Problemele economice și financiare ale regiunii s-au împletit cu probleme de securitate – conflicte etnice și naționale de-a lungul graniței de sud a fostei Uniuni Sovietice, care au schimbat relațiile comerciale și monetare. Se pare că în următorii ani Rusia va încerca să obțină stabilitate economică și politică pentru a se integra în economia capitalistă mondială. Până atunci, pentru J. S. Goldstein și J. C. Pevehouse, Rusia și vecinii săi rămân, în mare parte, izolați de posibilele beneficii care ar putea rezulta din monede convertibile stabile, comerț dezvoltat și investiții străine crescute [22, p. 470-472].

Pentru **D. Chaudet, F. Parmentier și B. Pelopidas**, în lucrarea „Imperiul în oglindă. Strategii de mare putere în Statele Unite și în Rusia” [11], Rusia este o lume aparte, care nu ține nici de Asia, nici de Europa. Începând cu sec. al XIX-lea, intelectualii ruși au căutat în imaginea Occidentului (și în primul rând a Europei) propria lor identitate. În acest context, dezbaterea majoră se concentrează atât pe locul pe care-l ocupă Europa în Rusia, cât și cel al Rusiei în spațiul European. Euroasiatismul, în opinia cercetătorilor, duce Rusia la a-și înțelege, într-o nouă manieră, alteritatea atât față de Europa, cât și față de Asia. În calitate de punte între Europa și Asia, Rusia se situează într-o poziție geografică unică [11, pp. 74-79]. V. Putin a obținut sufragiile electoratului susținând tema „revenirii la ordine”, care se axează pe restartarea valorilor tradiționale, în jurul noțiunilor de stabilitate, patriotism, de stat puternic și de solidaritate socială. Euroasiatismul lui Putin corespunde unei anumite evoluții în raport cu perioada elțiană care o preceda, el dispune de rețele solide, dar nu este singurul pol în dezbaterile asupra politicii externe a țării, deoarece, la fel ca și neoconservatorismul american, el trebuie să negocieze cu realismul. În ansamblu, este una din componentele „celei de a treia căi”, în baza căreia Putin încearcă să elaboreze o nouă sinteză între elementele occidentale și cele euroasiatice [11, p. 109-111]. De asemenea, făcând o retrospectivă a evoluției formării Rusiei, autorii consideră că, pornind de la modestul teritoriu al principatului Moscovei, Rusia a procedat la o expansiune teritorială continuă și fără precedent în epoca modernă. În cele trei secole de dominație centralizată asupra periferiei, s-a străduit cu ajutorul regimurilor autoritare să mențină „ordinea” în acest spațiu [11, p. 167].

Prezintă interes și analiza poziției Federației Ruse prezentată de către **A. E. Kellermann** în „Uniunea Europeană. Un pro-

ces de integrare continuă” [30]. După desțărămarea fostei Uniuni Sovietice, Rusia a experimentat un capitalism agresiv, de natură criminală și oligarhică. În ciuda scopurilor înaintate, Rusia nu a reușit să creeze o societate civilă și încă nu s-a consolidat ca un stat democratic, juridic și social stabil. Natura actuală a participării Rusiei la diviziunea muncii și în relațiile comercial-economice internaționale nu se potrivește cu caracterul actual al noilor cerințe. Țara, în opinia lui **A. E. Kellermann**, în principal, este un exportator de materii prime. Statutul său de mare debtor internațional, care timp de mulți ani nu a fost capabil să dețină sub control scurgerea capitalului național în afară, subminează serios poziția Rusiei. Mai mult decât atât, Rusia nu se poate folosi de avantajele participării la integrarea regională. În acest context, autorul înaintează unele sugestii. Rusia ar trebui să-și pună în ordine afacerile interne. Motivele pentru majoritatea problemelor sale legate de economia globală se regăsesc în interiorul propriilor granițe și ar trebui rezolvate prin mijloacele politicii sale interne. Această politică ar trebui să fie clar direcționată spre reorganizarea structurală a economiei Rusiei, pentru a crește competitivitatea produselor sale și pentru a reduce cota materiilor prime în totalul de exporturi. Procesul de „stabilire a ordinii” în toate domeniile vieții rusești ar trebui să se desfășoare în cadrul instituției unui stat democratic, juridic, cu o economie orientată spre populație, adică sistemul sociopolitic existent în majoritatea statelor europene și care a fost adoptat drept exemplu, la nivel declarativ, de către liderii Rusiei. Toate aceste sarcini complicate, dar totuși vitale, pot fi realizate de către Rusia doar în contextul unei cooperări internaționale strânse și eficiente. Această cooperare ar trebui să se petreacă, în primul rând, pe continentul european, deoarece Rusia are legături istorice, spirituale și culturale profunde cu statele în cauză, fără a menționa faptul că membrii

Uniunii Europene sunt principalii parteneri comerciali și economici ai Rusiei. În ceea ce privește legătura directă a Rusiei cu procesul integrării europene, care este inseparabil legat de cooperarea paneuropeană, ar trebui să se facă, probabil, distincția – dar nu acută – între două direcții: Uniunea Europeană și CSI. Deși guvernul rus declară că ambele direcții sunt prioritare în politica sa externă, Federația Rusă ar trebui să aibă o conduită calculată și consistentă față de membrii atât ai Uniunii Europene, cât și ai CSI.

De asemenea, analizând relațiile externe ale Federației Ruse, Kellermann consideră că există multe motive pentru care Rusia nu se află în poziția de a se alătura Uniunii Europene, cel puțin în viitorul apropiat. Rusia este o țară prea mare și problematică. Aderarea la Uniunea Europeană ar limita libertatea și acțiunile Rusiei. În afară de aceasta, Uniunea Europeană se află la o răscruce. Nu se confruntă doar cu provocarea unei extinderi masive, dar și cu adaptarea noilor membri la modul de a acționa al comunității. De fapt, nu există garanții că extinderea nu va implica integrarea ulterioară și nu va slăbi puterea combinată a Uniunii pentru o perioadă de timp. Ar fi mai rezonabil pentru Rusia să fie mai activă și mai consecventă în politica sa în vederea realizării unui parteneriat strategic cu Uniunea Europeană, să dezvolte și să consolideze legături cu Uniunea Europeană în alte domenii în care are competență reală și să facă pași concreți, practici, pe calea uneori apropierei internaționale, dar prudente a dreptului rusesc la dreptul UE. Alăturarea spațiile europene comune economic și social – probabil împreună cu alte state CSI, dar nu neapărat cu toate dintre ele, – ar trebui să fie un scop strategic, dar totuși distant pentru Rusia [30, pp. 367-370].

Analizând politica externă a Federației Ruse, A. Hutsenreuter în articolul „De la Rusia de nunca a la de siempre: politica exterior entre 1992 y 2012” [25], publicat în revista academică a Facultății de Științe

Sociale din cadrul Universității din Palermo, Italia, „Jurnal de Ciencias Politicas” („Revista de Științe Politice”) distinge patru etape de dezvoltare a politicii externe a Federației Ruse. Astfel, conform periodizării lui Hutsenreuter, prima etapă coincide cu perioada anilor 1992–1994 – perioadă în care Rusia are o politică de adaptare la noile realități internaționale. Anii 1994–1996 constituie cea de a doua perioadă de formare a politicii externe. Caracteristic pentru această perioadă este faptul că Rusia duce o politică de impunere a puterii în spațiul său de influență, spațiul postsovietic. Cea de a treia etapă, anii 1996–1999, coincide cu numirea lui Primakov în funcția de ministru de externe – perioadă în care se simte o înviore a politicii externe ruse pe arena internațională. O nouă etapă în politica Federației Ruse, axată pe pragmatism și interesul național al statului, revine anilor 2000–2012. Prin stilul de conducere autoritar-centralizator, V. Putin încearcă să readucă Federația Rusă pe arena internațională. După acțiunile militare din Afghanistan, din 1997, Kremlinul din nou activează prin acțiuni militare în special în spațiul postsovietic: Republica Moldova – 1992, Georgia – 2008, Ucraina – 2014. A. Hutsenreuter consideră că revenirea Federației Ruse pe arena internațională în calitate de putere are loc odată cu venirea la Kremlin a liderului V. Putin.

Spre deosebire de Hutsenreuter, I. Malova, în „*L'atteggiamento della Russia rispetto all'allargamento dell'Unione Europea*” [37], consideră că Rusia pe parcursul deceniului 1989–1999 a trecut prin mai multe perioade de formare, atât la nivel politic, cât și ideologic. Astfel, Malova consideră drept etape de formare a politicii externe a Federației Ruse: 1) epoca lui Gorbaciov și a eredității sale; 2) epoca Elțin – perioada de tranziție a politicii externe; 3) perioada căutărilor Rusiei – Putin și noua doctrină; 4) perioada noilor căutări de echilibru.

Evoluția politicii externe și a interesului național al Federației Ruse, în special cea din perioada de aflare la conducerea Kremlinului a tandemului Putin – Medvedev, este supusă cercetării de către J. M. Hernández în „Las relaciones de Rusia con la Unión Europea: desafíos y propuestas” [42]. De asemenea, pentru a analiza relațiile externe, autorul supune examinării unele aspecte ale politicii interne a Federației Ruse. Astfel, Hernández analizează relațiile ruso-europene prin prisma principalelor avantaje pe care le au, precum și a interesului reciproc, atât al UE față de Federația Rusă, cât și al Federației Ruse față de UE. Un loc aparte îl ocupă analiza relațiilor Federației Ruse cu statele europene în probleme de securitate. Analizând relațiile cu UE, autorul subliniază faptul că, în cadrul UE, există state care au o atitudine și disponibilitate de cooperare cu Federația Rusă diferită. Astfel, analizând relațiile Federației Ruse cu Polonia, acestea, practic, pot fi caracterizate ca fiind nule. De asemenea, în spațiul european statele, ca de exemplu Republica Cehă, statele baltice nu manifestă încredere în cooperarea cu Federația Rusă. Pe lângă statele cu un nivel scăzut de încredere, în special fostele republici unionale și statele membre ale Tratatului de la Varșovia, în UE există și state disponibile de a întreține relații de cooperare cu Rusia ca de exemplu: Franța, Germania, Italia, Spania. Autorul, pe lângă interesele comune existente în relațiile Rusiei cu statele europene, în special cele din sfera energetică, analizează și contradicțiile dintre acestea.

Politica Federației Ruse, în special cea promovată de către președintele V. Putin, este supusă analizei de către G. Mafodda în articolul „Alla Russia serve un'alternativa a gas e petrolio” [34]. Anul 2000, odată cu venirea lui Putin la conducerea statului, semnifică, în opinia autorului, revenirea Federației Ruse pe arena internațională. De asemenea, cercetătorul supune analizei as-

pectele economice, în special cel energetic, al comerțului cu gaz natural și petrol și al livrării acestor mărfuri pe piețele europene. În același context poate fi menționată și cercetarea lui M. De Bonis „URSS? No grazie, Putin sogna l'Unione Euroasiatica” [14]. De Bonis supune analizei politica promovată de V. Putin în perioada celui de al treilea mandat – din anul 2012 până în prezent. Autorul scoate în relevanță principalele obiective ale politicii externe ruse – intenția politică a Rusiei de a crea un spațiu economic comun între Europa și Asia și proiectul de a readuce pe arena internațională Federația Rusă, prin crearea Uniunii Economice Euroasiatice. Pentru De Bonis, crearea sau restabilirea fostului spațiu sovietic practic este imposibilă. Statele foste republici unionale sunt deja de o altă orientare atât politică, cât și economică, îndreptată spre alte spații (de exemplu, Georgia, care din august 2008, odată cu pierderea Osetiei de Sud și a Abhaziei, are o orientare antimoscovită, vectorul politicii externe fiind direcționat spre o cooperare, dar și o eventuală aderare proatlantistă).

În contextul analizelor relațiilor Federației Ruse cu Occidentul merită atenție cercetările efectuate de F. Petroni. În articolul „Tra Usa e Russia è ancora guerra fredda sullo scudo”, F. Petroni [44] analizează relațiile politice dintre Federația Rusă și SUA din perspectiva amplasării scutului antirachetă pe teritoriul Europei, cât și preocupările Rusiei vizavi de extinderea NATO în Est. O. Olikier, K. Crane, L. H. Schwartz și C. Yusupov, în „Russian Foreign Policy. Sources and Implications” [43], analizează politica Federației Ruse în perioada tandemului Putin – Medvedev. De asemenea, este analizată relația Federației Ruse cu SUA și UE. Spre deosebire de politica dusă de președintele B. Elțin și miniștrii de externe din perioada anilor 1990–1996, noua politică promovată de Kremlin s-a modificat. După evenimentele din 11 septembrie 2011,

Rusia susține SUA în lupta contra terorismului și în menținerea securității pe arena internațională, dar, în același timp, interesele Federației Ruse și ale SUA se confruntă în alte probleme. Autorii supun analizei atitudinea negativă față de Rusia în statele post-sovietice, în special ca rezultat al revoluțiilor colorate din Georgia și Ucraina. De asemenea, este supus criticii sistemul autocratic al președintelui Putin, politica axată pe pragmatism în relațiile comerciale cu Occidentul, statele UE, politica Gazpromului în Ucraina și Republica Moldova, relațiile politico-economice cu Armenia și Azerbaidjan. Merită atenție analiza politicii Federației Ruse față de orientarea proeuropeană a Republicii Moldova, Ucrainei și Georgiei. Autorii consideră că orientarea spre UE a statelor ex-sovietice fac ca Federația Rusă să-și impună politica de monopol și influență în spațiul postsovietic.

Interesele geopolitice și geostrategice ale Federației Ruse în spațiul postsovietic, în special în spațiul caucazian, sunt analizate de către J. Weisensee în „*Measuring European Foreign Policy Impact: The EU and the Georgia Crisis of 2008*” [53]. Astfel, autorul supune analizei interesele geostrategice ale Federației Ruse în Caucaz, în special în Georgia, prin recunoașterea teritoriilor Abhaziei și Osetiei de Sud, cât și impunerea influenței în zonă ca rezultat al războiului din 2008, 7 august. În acest context, merită atenție și cercetările efectuate de A. P. Ișmaev. Autorul supune analizei interesele SUA în zona caucaziană, interese pe care Federația Rusă le consideră drept o amenințare la adresa sa. Analizează căile geostrategice [46].

S. Stefan, în „*La difficile partita della lingua russa in Ucraina*” [50], analizează aspectul problemelor de ordin lingvistic, în special utilizarea limbii ruse în Ucraina. Astfel, autorul scoate în evidență faptul că limba rusă, în comparație cu limba unică oficială a Ucrainei conform Constituției, este domi-

nantă. De asemenea, elementul politic, care se încrucișează cu aspectele teritoriale, este dominant. Relațiile Federației Ruse cu statele postsovietice, în special cu cele din arealul caucazian, sunt analizate și de către C. Tosi în articolul „*L'Abkhazia è il Kosovo del Caucaso*” [52]. În studiile sale, Tosi supune cercetării independența Abhaziei, stat „parțial independent”, recunoscut de către Federația Rusă după 2008, Nicaragua, Venezuela, Nauru, Tuvalu, Vanuatu, dar nu și de comunitatea internațională. Aspectul conflictelor din spațiul postsovietic, în special cel transnistrean din zona estică a Republicii Moldova, Carabahul de Munte, Osetia de Sud este supus analizei de către M. de la Cámara în „*La política exterior de Rusia*” [15].

Cercetarea „*Le relazioni della Russia con Europa e Stati Uniti sviluppi recenti e scenari futuri*”, efectuată de către E. Greco, R. Alcaro, V. Fabbri [23], oferă o panoramă a relațiilor politice și de securitate dintre Rusia – SUA – UE. Astfel, analiza dată reconstruiește contextul politic în care actualmente operează cei trei actori, ținându-se cont de percepțiile reciproce, tendințele politicii externe a Federației Ruse în perioada președintelui Putin, cât și de cadrul instituțional prin intermediul căruia are loc cooperarea ruso-occidentală.

De asemenea, autorii supun atenției nu doar aspectele de cooperare dintre Federația Rusă și Occident, dar și contradicțiile existente de la amplasarea scutului antirachetă al SUA în Europa de Sud-Est, definitivarea viitorului statut al Kosovo, până la rezoluția complicată a conflictelor înghețate în Caucazul Meridional. În acest context poate fi menționată și analiza aspectului energetic de la aparenta folosire politică a exporturilor de energie de către Moscova, până la preocuparea privind felul de respectare a drepturilor omului și a procesului de democratizare. Astfel, în perioada politicii duse de către V. Putin, autorii observă contraste în relațiile Rusiei cu Occidentul. De asemenea,

sunt criticate politica autoritară și metodele de conducere a statului de către Putin. Odată cu venirea lui Putin, politica externă a Federației Ruse se axează pe o politică de apărare și pe interes național, spre deosebire de politica filooccidentală a lui Elțin. În opinia autorilor, atitudinea negativă a Rusiei față de Occident este cauzată de:

- expansiunea NATO și a UE în spațiul estic, inclusiv cele trei republici baltice, foste republici și membre ale URSS, actualmente membre ale NATO;

- noile acorduri de securitate semnate între SUA și unele state din Europa de Est (sistemul antirachetă în Polonia și Republica Cehă, bazele militare din România și Polonia);

- susținerea din partea europenilor și a americanilor a așa-numitor revoluții colorate, care au adus la putere mișcările politice cu tentative antiruse (Georgia și Ucraina);

- rolul Organizației pentru Cooperare și Securitate în Europa (OSCE) în gestionarea crizelor din spațiul postsovietic, în special Georgia, Republica Moldova;

- instalarea bazelor americane în Asia Centrală în contextul intervenției militare în Afghanistan.

Atât SUA, cât și UE, conform opiniei autorilor, se pronunță pentru o cooperare constructivă cu Rusia. Spre deosebire de UE, care se pronunță pentru cooperarea în domeniul economic cu Federația Rusă, SUA se axează asupra aspectului securității, încercând să găsească inițiative comune cu Moscova privind neproliferarea armelor de distrugere în masă și lupta contra terorismului.

Aspectul energetic este supus analizei și de către D. Gullo și J. Tuñón în „El gas ruso y la seguridad energetica Europea. Interdependencia tras las crisis con Georgia y Ucrania” [24]. Începând cu anii '80, gazul a ocupat o poziție importantă și decisivă în spațiul european. Multe state europene au acceptat importarea gazului din Federația Rusă pentru a diminua dependența de

carburanți din Orientul Mijlociu. Criza gazului rusesc din 2008–2009, atenția sporită acordată Ucrainei, din cauza dezacordurilor diplomatice dintre Ucraina și Federația Rusă, au demonstrat Europei dependența energetică față de Federația Rusă. De asemenea, autorul supune analizei interesele Federației Ruse în bazinul Mării Caspice, inclusiv se analizează și prezența intereselor Uniunii Europene și SUA în zonă. Astfel, Caucazul devine important din două motive: în primul rând, este zona în care Federația Rusă tot timpul a întâlnit dificultăți de a-și recupera poziția și influența geopolitică. Caucazul este spațiul unde are loc în ultimii ani confruntarea intereselor SUA, UE și ale Federației Ruse. În al doilea rând, este principala cale prin care oleoductele și gazoductele din regiunea caspică și a Asiei Centrale pot traversa spre piețele europene, fără a fi supuse monopolului rusesc. Astfel, problema gazului, în general, devine una destul de importantă pentru statele europene. Gazpromul, fiind unicul furnizor de carburanți în statele *Bosnia și Herțegovina, Estonia, Finlanda, Macedonia, Letonia, Lituania, Moldova și Slovacia* își impune monopolul. Dependența energetică a statelor europene față de Federația Rusă: 97% dependentă de gazul rusesc este Bulgaria, 89% – Ungaria, 86% – Polonia, aproximativ trei pătrimi Republica Cehă este reliefată cu subtilitate de către autori.

A. Monaghan, în „La Russie, l'Otan et l'UE : un triangle pour la sécurité européenne ou une nouvelle «Entente»” [40], supune analizei relațiile Rusiei cu NATO în scopul asigurării și menținerii securității pe arena internațională. Monaghan analizează relațiile sub două aspecte, cel de coincide-re a intereselor – lupta contra terorismului, apărarea antirachetă, proliferarea armelor nucleare, reforma forțelor militare, apărarea civililor, situații de urgență și un larg spectru de probleme, cât și sub aspectul confruntării

lor intereselor, în special cel ce vizează procesul de extindere a NATO spre est, considerat de Rusia drept o amenințare la adresa propriei securități. Prezintă interes analiza, efectuată de către Monaghan, a relațiilor trilaterale Federația Rusă – NATO, NATO – UE și Federația Rusă – UE.

O critică adusă instabilității politicii Federației Ruse este adusă de către C. Iboș-Hervé în „Les diplomates russes et la politique étrangère” [26]. În opinia lui Iboș-Hervé, politica externă a Federației Ruse este caracterizată ca fiind instabilă. Astfel, relațiile cu Uniunea Europeană pot fi analizate prin prisma celor două aspecte – relații de cooperare, în cazul coinciderii de interes, și a confruntărilor, în cazul divergențelor de opinii, în special cauzate de evenimentele din 2014 din Ucraina.

A. A. Avanesean în „Абхазия и Южная Осетия в сфере геостратегических интересов России” [1], T. Sharashenidze, în „Interpreting the Tension in Georgian-Russian Relations” [46], de asemenea, s-au ocupat de cercetării interesele Federației Ruse în Caucaz. Confruntarea intereselor geopolitice și geostrategice ale marilor puteri reies din prezența resurselor de petrol și gaz natural în regiunea Mării Caspice, în special în Azerbaidjan. Astfel, I. Aliiev în „Каспийская нефть Азербайджана”, analizează situația Azerbaidjanului din perspectivele ciocnirii intereselor geostrategice și geo-economice ale Federației Ruse, UE și SUA în regiunea Mării Caspice. Datorită bogățiilor sale, în prezent Azerbaidjanul deține un nou rol și o nouă poziție geostrategică în regiune. De asemenea, Caucazul este spațiul în care are loc intersecția intereselor geopolitice ale Federației Ruse cu Occidentul, Iranul și Turcia [3].

Interesele geopolitice și geostrategice ale Federației Ruse, în special cele care vizează aspectul energetic, sunt analizate în lucrarea „The South Caucasus 2018. Facts, Trends, Future Scenarios” [29], de către autorii

K. Kakachia în articolul „Georgian Politics in transition: Trends and Obstacles for Potential transformation” [28] și R. Ibrahimov în „The Influence Level of External Factors on the Political Transgformations in Azerbaijan since Independence” [27]. Interesele Rusiei în Armenia sunt supuse cercetării de către R. Giragosian în „Dimension: Armenian Perspective” [19], L. Barkhudaryan în „Economic Development Chalenges of Armenia” [5], A. Manvelyan în „Energy Security in Armenia: Chalenges and Opportunities” [38]. Noul rol geopolitic și geostrategic pe care îl ocupă actualmente Georgia în spațiul caucazian este supus analizei de către A. Aleksishvili în „Challenges and Economic Policy Directions of Georgia” [2], T. Gochitashvili în „Georgian Energy Sector: Trends and Prospects for Development” [20]. R. Giragosian, Z. Shiriyev, K. Kakachia în „Security Perceptions: The Views from Armenia, Azerbaijan & Georgia” [19] și K. Gogolashvili în „The South Caucasus: The European Future” [21]. Rolul și locul Federației Ruse pe arena internațională este supus analizei și de către geopoliticienii și cercetătorii din România.

P. Dobrescu, în lucrarea „Geopolitica”, analizează situația internațională de pe mapamond [16]. Sfârșitul Războiului Rece a fost marcat de două evenimente geopolitice majore, care contrastează prin modul de desfășurare – unificarea Germaniei și prăbușirea simultană a sistemului politic și economic, însoțită de temeri și derută, de o delegitimare a statului. Astfel, un imperiu construit pe parcursul a 300 de ani, a cărei ultimă denumire a fost Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, a dispărut. Un moștenitor legal al fostului imperiu există – Rusia. Destrămarea fostului imperiu poate fi numită un adevărat cutremur politic, care a modificat contururile statale din regiune, plasând Rusia într-o poziție particulară, nevoită să-și revadă prioritățile. Transformarea internă a Rusiei reprezintă procesul

cu cele mai mari semnificații geopolitice. Rusia, care a reprezentat pivotul unui imperiu, mai continuă să fie puternică (p. 281). Rusia poate fi privită ca un adevărat poligon de încercare pentru principalele teorii ale geopoliticii, ca un laborator unde ele sunt testate. Din perspectivă geopolitică, Rusia reprezintă un teritoriu instructiv. Situația geografică a Rusiei este paradoxală. O țară, care prin forța militară s-a extins enorm de mult, nu dispune de ieșiri la Oceanul Planetar. Rusia pierde practic ieșirea la Marea Neagră și importante căi de acces la Marea Baltică. Totodată, Rusia compensează acest dezavantaj prin poziția privilegiată, ocupând zona cea mai imensă a Eurasiei. Situându-se la intersecția nu doar a unor zone politice, dar și a unor mari spații culturale, este o țară de dimensiuni continentale. Autorul supune analizei apariția și dezvoltarea primei Rusii – Rusia Kieveană, Rusia Moscovită, direcțiile de expansiune a Rusiei sec. XVIII, Rusia și străinătatea apropiată, relațiile Rusiei cu Ucraina. Prin prisma geopoliticii petrolului, autorul supune analizei interesele Federației Ruse în spațiul Asiei Centrale. Prezintă interes și analiza privind relațiile Federației Ruse cu SUA, Uniunea Europeană, dar și intenția de a integra spațiul postsovietic, un areal considerat dobândit istoric, care este o adevărată placă de turnură între Occident și Orient, prevenirea orientărilor strategice a părților desprinse din URSS, cât și tendințele din partea unor puteri de a institui sfere de influență pe teritoriul fostei Uniuni.

Prezintă interes și studiul „Noua (dez) ordine geopolitică mondială”, efectuat de către T. P. Simion [47]. Pe lângă marii actori geopolitici cum sunt China, Brazilia, Uniunea Europeană, este analizată și Federația Rusă. Dezideratul de expansiune teritorială (practic spre toate punctele cardinale) a marcat politica internă și cea externă a Federației Ruse. Astfel, autorul supune analizei începutul aventurii imperiale ruse, care poate fi considerat anul 1552, ca rezultat al

cuceririi Hanatului Cazan [47, p.163]. De asemenea, teritoriile anexate de către Rusia în anul 1689, direcțiile orientate spre diferite spații, atât spre Europa, dar și spre Caucaz, Asia Centrală și Extremul Orient până la Pacific. Se examinează Rusia după căderea comunismului 1989–1990 și politica, interesele Federației Ruse practic în toate zonele fostului spațiu postsovietic drept o nostalgie imperială. Se analizează politica lui Putin și Obama.

Gh. C. Maior și S. Konoplyov, în „Cunoaștere strategică în zona extinsă a Mării Negre”, supun analizei interesele geostrategice ale Federației Ruse în bazinul Mării Negre [36]. Acest spațiu este studiat și de către **I. Chifu** în lucrarea „Gândire strategică” [16]. Autorul mai analizează și summitul NATO de la Lisabona – relațiile Alianței cu Rusia. Summitul a generat trei documente importante care includ relațiile cu Rusia și Occident – noul concept strategic al NATO, Declarația finală a summitului de la Lisabona și Declarația comună a Consiliului NATO – Rusia. Autorul supune analizei aceste documente, interesele Rusiei și NATO. De asemenea, autorul analizează interesele Federației Ruse în Caucaz. Problematika securității bazinului Mării Negre I. Chifu o supune analizei și în lucrarea „The East-West Black Sea-Caspian Sea Strategic Corridor” [13].

Aspecte interesante ale relațiilor ruso-române sunt analizate de către **D. Dungaciu**, directorul Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române și președintele Fundației Universitare a Mării Negre, în „România – Rusia: epoca nouă” [17]. Conflictul din Transnistria face parte din șirul de acțiuni, fapte, declarații care sugerează că între București și Moscova există divergențe politice.

Prezintă interes și analizele despre implicațiile crizei din Siria asupra politicii externe a Federației Ruse, cât și consecințele acesteia pentru spațiul euroatlantic. Rusia nu mai

este de mult o putere globală. În ciuda retoricii de „superputere”, convingătoare mai degrabă pentru publicul intern, relevanța ei contează mai degrabă la nivel regional, în așa-numita „străinătate apropiată”, după cum arată și recenta adeziune a Armeniei la Uniunea Vamală Rusia – Kazahstan – Belarus. În cel mai bun caz, consideră Dungaciuc, în anumite circumstanțe, Rusia poate deveni „putere regională cu incidență globală”. Oportunitatea ideală pentru asemenea joc strategic este criza siriană. În acest tablou a încercat Rusia să își găsească locul. Prezentă pe teren și relativ influentă în instituțiile de forță sau grupările de putere de la Damasc, Rusia își joacă interesele în regiune, dar nu numai în regiune. Pe parcursul ultimilor ani, Moscova a dat semnale că se distanțează uneori de regimul din Siria. Ce poate cere Rusia în schimb? Două lucruri. Pe de-o parte, prezervarea influenței în regiune și, într-o formă sau alta, a avantajelor sale pe teren (baza de la Tartus, contracte economice etc.). Pe de altă parte, dacă pierde Siria, va încerca să compenseze cu avantaje în „străinătatea apropiată” (piețe energetice din Europa, gruparea Parteneriatului Estic, oprirea frontierei euroatlantice pe Prut etc.). Imaginea publică a regimului Putin, menționează autorul, va suferi o lovitură fără precedent, inacceptabilă pentru un regim care oricum se ține mai mult pe imagine. Dacă la această umilință pe relația SUA – Rusia se va adăuga și înfrângerea pe relația UE – Rusia, adică semnarea la Vilnius de către Ucraina a asocierii cu UE și parafarea documentelor de către Georgia și Republica Moldova, lucrurile se complică pentru ruși. De asemenea, autorul supune analizei felul cum acționează o putere postimperială autoritară, incapabilă să devină altceva pe termen scurt, confruntată cu propria dispariție. În cazul în care Rusia își va pierde influența în Orientul Mijlociu, atunci atenția ei se va focaliza, fatal, pe spațiul vecinătății sale apropiate. O va face indiferent de context. Iar dacă nu va

primi nimic în negocieri, atunci există riscul de a-și face singură dreptate. Și într-un caz, și în altul, războiul din Siria poate prin consecințe să contribuie la modificarea situației pe arena internațională.

Relațiile româno-ruse pe multiple planuri sunt supuse analizei de către M. Rădulescu în „Imaginea Rusiei pentru România – un «puzzle» încă nerezolvat...” [45]. În opinia autorului, relațiile româno-ruse pe toate planurile sunt „înghețate”. De asemenea, o cauză care duce la înghețarea relațiilor este și problema tezaurului românesc [51]. O singură ipoteză este validă în cazul statului rus: niciodată acesta nu va renunța la mentalitatea imperială și la abordarea unor politici care să derive și să exprime obsesiv vechile fixații imperialiste. Pentru Kremlin, majoritatea statelor clientelare, foste și actuale, reprezintă „kukli” (păpuși). Ridiculizând istoria altor popoare, disprețuind etnia, rase, religii, discreditând istoria și cultura acestora, achiziționând instituții strategice economice, sabotând inițiativele în plan extern, Rusia acționează ca o „matrioșka” care nu se rupe de trecut. Rușii nu se dezintă și ne anunță în privința chestiunii „tezaurului românesc” că nu poate fi reactualizată. Tezaurul este deținut ilegal la Moscova.

S. Mătieș, în „Tensiune la cote înalte în relațiile ruso-americane” [39], examinează multiplele probleme care există în relațiile ruso-americane și lipsa progreselor în discuțiile legate de scutul antirachetă, de Siria și de respectarea drepturilor omului în Rusia. Există însă și subiecte în care Rusia este de ajutor Occidentului – Iranul și Coreea de Nord și permisiunea de acces în Afghanistan pe teritoriul său. De asemenea, prezintă interes lucrarea „Politica externă și diplomația”, elaborată de către G. M. Carpinski [10]. În studiul efectuat, autorul analizează efectele produse de destrămarea imperiului Uniunea Sovietică, supunând atenției politica internațională și politica economică promovată de Rusia. În acest

context, autorul analizează noua politică a Federației Ruse din perspectiva oscilației dintre „seducția imperială” și euroasiatism. Pe lângă analiza retrospectivă a evoluției politicii externe ruse, Carpinski scoate în relevanță și politica statelor din spațiul post-imperial, care din punct de vedere politic nu au dorit subordonarea față de Moscova, iar pe de altă parte, din punct de vedere economic și militar, nu au putut face abstracție de resursele naturale, dotarea militară a Federației Ruse.

CONCLUZII:

Teoreticienii occidentali acordă o atenție deosebită Rusiei. Rusia, din considerențele amplasări geografice deosebite, cât și a extinderii sale, a ocupat și va ocupa un deosebit loc în lucrările cercetătorilor și geopoliticienilor occidentali. Reieșind din hotarele pe care le deține actualmente Rusia, am putea constata că aceasta nu poate pretinde la un loc deosebit în politica și economia mondială. Statul poate să-și modifice potențialul pe două căi – înaintând și fortificând sfera de influență la hotarele sale, altfel va avea loc o slăbire a statului, care va rezulta în dezintegrarea și formarea pe teritoriul său a mai multor state mici, greu de ținut sub control.

Federația Rusă ca actor geopolitic, care în ultimul timp se manifestă tot mai activ pe arena internațională, va fi subiectul multelor discuții și cercetări atât în Occident, cât și în spațiul ex-sovietic.

BIBLIOGRAFIE:

1. АВАНЕСЯН А. А. *Абхазия и Южная Осетия в сфере геостратегических интересов России*. [accesat: 15. 05. 2015]. Disponibil: <http://cyberleninka.ru/article/n/abhaziya-i-yuzhnaya-osetiya-v-sfere-geostrategicheskikh-interesov-rossii> (accesat: 14.05.204).

2. ALEKSISHVILI A. *Challenges and Economic Policy Directions of Georgia The South Caucasus 2018. Facts, Trends, Future Scenarios*” Konrad Adenauer Stiftung, Tbilisi, Georgia, 2013, 370 p.

3. АЛИЕВ И. *Каспийская нефть Азербайджана*. МОСКВА, «ИЗВЕСТИЯ», 2003, М.: Известия, 2003, 712 с.

4. АНДРОНОВА И.В. *Внешнеэкономические аспекты национальных интересов России на постсоветском пространстве*. Москва. Квадрига, 2010, 383 с.

5. BARCRKHUDARYAN L. *Economic Development Challenges of Armenia The South Caucasus 2018. Facts, Trends, Future Scenarios*” Konrad Adenauer Stiftung, Tbilisi, Georgia, 2013, 370 p.

6. BRZEZINSCHI Zb. *Marea tablă de șah*, 2010, Univers Enciclopedic Gold, 240p.

7. BRZEZINSCHI Zb. *Out of Control*. [accesat: 15.05.2014]. Disponibil: <https://www.foreignaffairs.com/reviews/capsule-review/1993-06-01/out-control-global-turmoil-eve-21st-century15.05.2014>; <https://www.commentarymagazine.com/article/out-of-control-by-zbigniew-brzezinski/> (accesat: 17.05.204).

8. BRZEZINSCHI Zb. *Game Plan*. [accesat: 15.05.2014]. Disponibil: <https://www.foreignaffairs.com/reviews/capsule-review/1986-09-01/game-plan-geostrategic-framework-conduct-us-soviet-contest> (accesat: 15. 05. 2014).

9. БЖЕЗИНСКИЙ З. *Выбор. Мировое господство или глобальное лидерство*. Москва, Международные отношения, 2005, 288 с.

10. CARPINSCHI G. M. *Politica externă și diplomație*. Ed. Sf. Mina, Iași. 2007, 129 p.

11. CHAUDET D., Parmentier F., Pelopidas B. *Imperiul în oglindă. Strategii de mare putere în Statele Unite și în Rusia*. Ed. Cartier, Chișinău, 2008, 336 p.

12. CHIFU I. *Gândire strategică*. Ed. Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale, București, 2013, 335 p.

13. CHIFU I. *The East-West Black Sea-Caspian Sea Strategic Corridor*. Ed. Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale, București, 2014, 252 p.

14. DE BONIS M. *Urss? No grazie, Putin sogna l'Unione Euroasiatica!* [accesat: 15.08.2014]. Disponibil: <http://temi.repubblica.it/limes/urss-no-grazie-putin-sogna-lunione-euroasiatica/35550>.

15. DE LA CAMARA M. *La política exterior de Rusia*. Documento de Trabajo 33/2010, 22/10/2010, Real Instituto Elcano, Madrid – España. [accesat: 15.08.2014]. Disponibil: www.realinstitutoelcano.org

16. DOBRESCU P. *Geopolitica*. Comunicare.ro. București, 2008, 422 p.
17. DUNGACIU D. *România – Rusia: epoca nouă*. [accesat: 15. 05. 2014]. Disponibil: <http://www.moldovanova.md/ro/publications/show/539/>
18. GIRAGOSIAN R. *Dimension: Armenian Perspective*. The South Caucasus 2018. Facts, Trends, Future Scenarios” Konrad Adenauer Stiftung, Tbilisi, Georgia, 2013, 370 p.
19. GIRAGOSIAN R., SHIRIYEV Z, KAKACHIA K. *Security Perceptions: The Views from Armenia, Azerbaijan & Georgia*. The South Caucasus 2018. Facts, Trends, Future Scenarios” Konrad Adenauer Stiftung, Tbilisi, Georgia, 2013, 370 p.
20. GOCHITASHVILI T. *Georgian Energy Sector: Trends and Prospects for Development*. The South Caucasus 2018. Facts, Trends, Future Scenarios” Konrad Adenauer Stiftung, Tbilisi, Georgia, 2013, 370 p.
21. GOGOLASHVILI K. The South Caucasus: *The European Future The South Caucasus 2018*. Facts, Trends, Future Scenarios” Konrad Adenauer Stiftung, Tbilisi, Georgia, 2013, 370 p.
22. GOLDSTEIN J. S., PEVEHOUSE J.C. *Rlații internaționale*. Polirom, Iași, 2008, 779 p.
23. Greco E., Alcaro R., Fabbri V. *Le relazioni della Russia con Europa e Stati Uniti sviluppi recenti e scenari futuri*. n. 76 Settembre 2007, 35 p.
24. GULLO D., TUÑON J. *El gas ruso y la seguridad energetica europea. Interdependencia tras las crisis con Georgia y Ucrania*. Revista Cidob d’Afers Internationales , núm. 88, p. 177-199.
25. HUTSENREUTE H. *El regreso de Rusia al orden interestatal*. [accesat: 12.08.2014]. Disponibil: <http://actualidad.rt.com/actualidad/view/107857-rusia-siria-putin-obama-nobel>
26. IBOS-HERVE C. *Les diplomates russes et la politique étrangère*. Les Études du CERI, nr. 32- october, 1997.
27. IBRAHIMOV R. *The Influence Level of External Factors on the Political Transformations in Azerbaijan since Independence*. [accesat: 15.05.2014]. Disponibil: http://www.academia.edu/8046558/The_Influence_Level_of_External_Factors_on_the_Political_Transformations_in_Azerbaijan_since_Independen.
28. KAKACHIA K. *Georgian Politics in transition:Trends and Obstacles for Potential transformation*. The South Caucasus 2018. Facts, Trends, Future Scenarios” Konrad Adenauer Stiftung, Tbilisi, Georgia, 2013, 370 p.
29. KAKACHIA K. & Cecire M. *Georgian Foreign Policy. The quest for Sustainable Security*. Konrad Adenauer Stiftung, Tbilisi, Georgia, 2013, 219 p.
30. KELLERMAN A.E. *Uniunea Europeană. Un proces de integrare continuă*. Ed. Publishing, Cluj-Napoca, 2010, 437 p.
31. KISSINGER H. *Diplomația*. Ed. ALL, București, 2008, 780 p.
32. MACKINDER A. „*The Geographical Pivot of History*” The geographical Journal vol. 23, nr 4, Apr. 1904, p. 421-434.
33. MACKINDER A. *Eurasia, the “World Island”*: Geopolitics, and Policymaking in the 21st Century. [accesat: 15.05.2014]. Disponibil: <http://www.globalresearch.ca/eurasia-the-world-island-geopolitics-and-policymaking-in-the-21st-century/2095>
34. MAFODA G. *Alla Russia serve un’alternativa a gas e petrolio*. [accesat: 12.08.2014]. Disponibil: <http://temi.repubblica.it/limes/alla-russia-serve-unalternativa-a-gas-e-petrolio/38817>
35. MAHEN A. *The influence of Sea Power upon History*”. [accesat: 15.05.2014]. Disponibil: <http://www.gutenberg.org/ebooks/13529>
36. MAIOR GH. C., KONOPLYOV S. *Cunoaștere strategică în zona extinsă a Mării Negre*. Ed. RAO. București, 2011, 251 p.
37. MALOVA I. *L’atteggiamento della Russia rispetto all’allargamento dell’Unione Europea*. (Università di Hannover), Ottobre 2003.
38. MANVELIAN A. *Energy Security in Armenia: Challenges and Opportunities*. The South Caucasus 2018. Facts, Trends, Future Scenarios” Konrad Adenauer Stiftung, Tbilisi, Georgia, 2013, 370 p.
39. MĂTIEȘ S. *Tensiune la cote înalte în relațiile ruso-americeane*. [accesat: 12.08.2014]. Disponibil: <http://www.evz.ro/detalii/stiri/tensiune-la-cote-inalte-in-relatiile-ruso-americeane-1051504.html>
40. MONANGAN A. *La Russie, l’Otan et l’UE: un triangle pour la sécurité européenne ou une nouvelle « Entente » ? Mai 2006*. Programme de recherche Russie/NEI Ifri, 2006. [accesat: 12. 08. 2014]. Disponibil: www.ifri.org (accesat: 12.08.2014).

41. MORGHENTHAU H. *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*. Polirom, Iași, 2007. 735 p.
42. HERNANDEZ J. M. *Las relaciones de Rusia con la Unión Europea: desafíos y propuestas*. Documento de Trabajo 39/2009. Fundacion Alternativas.Observatorio de politica exterior Español. 2009, 44 p.
43. OLIKER O., CRANE K., SCHWATZ L. H., YUSUPOV C. *Russian Foreign Policy. Sources and Implications*- United States Air Force. Copyright 2009 RAND Corporation, 2009, 248 p.
44. PETRONI F. *Tra Usa e Russia è ancora guerra fredda sullo scudo*. [accesat: 12.08.2014]. Disponibil: <http://temi.repubblica.it/limes/tra-usa-e-russia-guerra-fredda-scudo-antimissile/37043>
45. RĂDULESCU M. *Imaginea Rusiei pentru Români – un „puzzle” încă nerezolvat*. [accesat: 12. 06. 2014]. Disponibil: http://romanian.ruvr.ru/2012_07_31/83465037/
46. SHARASHENIDZE T. *Interpreting the Tension in Georgian-Russian Relations*. Caucasus Analytical Digest. Nr.41. 17 september 2012, p. 2-4.
47. SIMION T. P. *Noua (dez)ordine geopolitică mondială*. Ed. Valahia. University Press, Târgoviște, 2011, 367 p.
48. SPYKMAN N. J. *The Geography of the Peace* edited by Helen R. Nicholl, Institute of International Studies, Yale University, New York, Harcourt, Brace & Company, 1944. [accesat: 12.06.2014].Disponibil:<http://www.worldcat.org/title/geography-of-the-peace/oclc/958900>
49. SPYKMAN N. J. *America's Strategy in World Politics*.
50. STEFAN S. *La difficile partita della lingua russa in Ucraina* .[accesat: 12.08. 2014]. Disponibil: <http://temi.repubblica.it/limes/la-partita-lingue-in-ucraina-russo/36280>
51. *Tezaurul românesc discutat cu interes*. [accesat: 23.05.2014]. Disponibil: <http://www.clujtoday.ro/2011/04/13/relatiile-ruso-romane-o-mostenire-otravita.html>
52. TOSI C. *Labkhazia è il Kosovo del Caucaso*. [accesat: 23.05.2014]. Disponibil: <http://temi.repubblica.it/limes/labkhazia-e-il-kosovo-del-caucaso/36206>
53. WEISENSEE J. *Measuring European Foreign Policy Impact: The EU and the Georgia Crisis of 2008, 2010*. [accesat: 23.05.2014]. Disponibil: www.coleurope.eu/ire.